

باب نهم

هیچ یک از مسائل اجتماعی که از انقلاب مشروطه به بعد، از حیطة توجه خواص خارج و به محدوده موضوعات عمومی کشور وارد شده، مانند مسائل مربوط به زنان برانگیزنده عصبيت ها نبوده است و نیز هیچکدام تا این حد در ارتباط تنگاتنگ با سیاست قرار نداشته. اینکه آن عصبيت به دلیل آمیختگی این مسائل با سیاست بوده است و یا سیاسی شدن آن، راه را اینچنین بر اندیشه بسته است، پرسشی است که پاسخ روشن به آن نیاز به مقدماتی دارد که اولین آن امکان بحث و گفت و گو پیرامون تمامی جوانب موضوع به دور از تعصب و فارغ از نگرانی های سیاسی است.

در قرن گذشته بسیاری از عادات اجتماعی ما دستخوش تغییر بوده اند و نیز بسیاری از آداب و رسوم فرهنگی که موضوع بازبینی قرار گرفته اند. روشن است که همین تغییرات مبنای وضع و تغییر قوانین بوده اند. اما کمتر نمونه ای را همچون آداب و رسوم و قوانین مربوط به زنان می توانیم نام ببریم که در دوره ای عدم رعایت آنها اجباری گشته باشد و بار دیگر رعایت شان الزامی. یک چنین پیشینه تاریخی باعث شده است که بسیاری از ما به این باور برسیم که گویی در این حوزه، همزیستی عقاید و آرای مختلف و همنشینی رفتارهای اجتماعی گوناگون میسر نیست. و حال آنکه اگر نیک بنگریم همه جوانب این مسئله، در همراهی با آزمون های اساسی جامعه و علیرغم وجود حساسیت های بسیار و به

دلیل تغییر و تحولات عمیق اجتماعی، آنچنان دچار دگرگونی شده‌اند که تشخیص پیشینه آنها از وضعیت امروزی پدیده ممکن نیست و فقط به لطف اسناد تاریخی می‌توان پی به این پیشینه برد. از این جمله است حق رأی زنان و نیز حضور آنان به عنوان نماینده تام‌الاختیار در قوه مقننه. آگاهی به این دگرگونی‌ها و فهم ارتباط آن با تغییر و تحولات آرام ولی عمیق اجتماعی، راهگشای یافتن پاسخ به پرسش همزیستی و همنشینی رفتارها و کردارهای مختلف است.

امروز بیش از شصت در صد زنان کشور شهرنشین هستند و در همین مناطق است که در زمینه دانش اندوزی، زنان با سرعتی فزاینده به مرتبه‌ای برابر با مردان می‌رسند. نسبت زنان باسواد به مردان باسواد در سی سال پیش به زحمت به ۴۰٪ می‌رسید و حال آنکه این نسبت امروز بیش از ۷۰٪ در کل کشور و حدود ۸۵٪ برای شهرنشینان است. ارقام مربوط به دانش‌آموزان در شهرها حاکی از حصول برابری است و در بسیاری از شهرهای بزرگ کشور، تعداد دختران محصل دوره متوسطه بیش از محصلین پسر است. تحقیقات جامعه‌شناسی شهری حاکی از این امر است که در صورت ایجاد امکانات، زنان تمایلی چشم‌ناپوشیدنی به حضور در همه حوزة‌های زندگی خارج از محدوده خانه، اعم از اجتماعی و فرهنگی و ورزشی دارند. پیشرفت تکنولوژیک که تقسیم‌بندی مشاغل را به زنان و مردانه در سرتاسر جهان از بین برده است، در ایران نیز امکان فعالیت بیرون از خانه را برای زنان که رغبتی آشکار به آموزش تکنولوژی‌های نو نشان می‌دهند، آشکار ساخته است. زنان بسی بیش از مردان از افزایش امکانات فرهنگی و اجتماعی جامعه و از ارتقای سطح علمی و فنی آن بهره‌می‌برند. به عبارت دیگر، طرق مثبتی که جامعه در آن گام می‌نهد و جهت‌گیری‌های صحیح اجتماعی، هر چه بیشتر راه را برای حضور اجتماعی فعال زنان می‌گشایند. در حوزه مسائل سیاسی نیز فعالیت زنان، هم‌نشان از گشایش در این فضا است و هم‌راهی برای شکفتگی و شفافیت آن. تجاری که در سطوح نه‌چندان وسیع در سال‌های اخیر شاهد آن بوده‌ایم، تمایل زنان به پیش‌کشیدن مسائل خود در سطوح عمومی را بازگو می‌کند. و نیز طرح مسائل زنان و مبارزات آنان علیه تزییقات حقیقی و حقوقی در جامعه، کل جامعه را مجبور به اندیشیدن پیرامون بستگی‌ها و همبستگی‌هایش می‌کند و از این طریق به فراتر رفتن از تقسیم‌بندی‌های سنتی و یا بر مبنای جنسیت یا هر تفاوتی ایدئولوژیک و ادار می‌سازد. به این اعتبار پیشرفت جامعه، راهگشای برابری زن و مرد است و بجا خواهد بود اگر این برابری معیار و ملاک آن پیشرفتگی قرار گیرد.

اما نه این پیشرفتگی محتمل است و نه آن برابری سرنوشت. هر دو، نتیجه سال‌ها مبارزه علیه

جهل، باورهای نادرست و کارکردهایی است که بر مبنای این باورها و در جهت تحکیم آنها ایفای نقش کرده اند. همین تأثیر متقابل باورها و رفتارهاست که همواره نیروهای سیاسی جامعه را به وسوسه تغییر یکجانبه رفتارها با امید به تغییر باورها و یکدست کردن رفتارها می کشاند و چیزی جز نادیده گرفتن الگوهای ارزشی جامعه و تغییراتی که در آنها به وجود آمده نیست. الگوهای ارزشی و بینش هایی که باید بتواند نمود مناسب اجتماعی خود را بیابد و گرنه به شکل هایی غریب بروز خواهد کرد.

در همه جوامع، خصوصاً جوامعی که دستخوش تغییرات اجتماعی سریع هستند، می بایست شرایطی را فراهم آورد که دیدگاه ها و عملکردهای مختلف بتوانند بروز یابند و جامعه در هر لحظه امکان آزمون و آموختن را داشته باشد. برابری حقوقی زن و مرد، مناسب ترین چارچوب برای این تجربه اندوزی پیگیر و آزادی و پذیرش همزیستی، موثرترین راه برای برقراری صلحی مثبت و پویا در این زمینه در جامعه خواهد بود.

گفتگو

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

سر دبیر